

cum linguae ad poenam facile trahendum est (2), sed vel contemnendum, vel condonandum.

(1) *Prov. XXII, v. 1.* — (2) *L. famosi. 7, §. 3. D. ad leg. Jus. Majest.*

§. LXXXVII. Abstinere a læsione famæ alienæ vel honoris quisque tenetur obligatione naturali perfecta; juri enim cujusvis perfecto aliorum obligatio generis ejusdem respondet, ac tenetur etiam suo nomini quisque consulere, præsertim si infamia in alios, eorumque incommodum redundet, ita, ut neglectus famæ totalis juri et honestati naturali repugnet; *negligere enim*, inquit Cicero, *quid de se quisque sentiat, non solum arrogantis est, sed etiam dissoluti* (1); *curam habe*, inquit divinus Spiritus *de bono nomine: hoc enim magis permanebit tibi, quam mille thesauri pretiosi et magni* (2). *Nobis necessaria est vita nostra, aliis fama nostra*, scripsit Augustinus (3). In utraque tamen obligatione conservandi famam et alienam et propriam, finium gradus et ordo spectari debet.

(a) Honestum est remittere injuriam, jusque famæ restituendæ, nisi aliud sequatur incommodum. Consilii petendi causa quisque delicta, vitiave alteri palam facere, sicque existimationi suæ deträhere potest. Idem fieri potest demissionis causa: qui alienam famam injuste læsit, etiam cum detrimento suæ tenetur illam reparare, aut delictum fateri, si quis legitime interrogetur a suo iudice, saltem extra capitales causas. Quem lex ob delictum aut defectum inhabilem facit ad munus vel dignitatem consequendam, ab ea petenda, vel suscipienda abstinere debet, aut delictum, vel defectum confiteri, etsi occultum sit, ut dispensationi detur locus (4).

(b) Obligationem intactam relinquendi aliorum famam aut honorem non lædit is, qui jus habet puniendi vel castigandi, nisi singulare quid obstet. Si interest reipublicæ, crimen occultum alterius sciri, non calumniatur, qui illud in iudicio detegit (5). Qui ad suam defensionem alteri verum crimen objicit, forte ad infringendum ejus testimonium, non censetur calumniari, aut famam lædere; uti si quis testi opponat perjurium, præsertim si iste se sponte ad testimonium obtulit et aliter repelli nequeat. Similiter censent vulgo, si quis instituit personam turpem hæredem, præterito fratre, licitum illi esse propalare, quod frater sit spurius. Cæterum sola convicii veritas non excusat, nisi absit animus nocendi, et urgeat vel publica

utilitas, vel privata necessitas. Vulgo etiam censent excusari illum, qui injuriam verbalem retorsit servato moderamine inculpatae tutelæ; de quo quidem infra agetur.

(1) *L. I. Offic. C. 28.* — (2) *Eccli. XLI, v. 15.* — (3) *C. non sunt. 56. XI. q. 3.*

(4) Quærent, an dominus famæ suæ censi quis possit? quasi vero qui dominium rei habet, ei temere ac leviter illam dissipare liceret.

(5) *L. eum, qui. 18. princ. D. de injuriis dicta.*

§. LXXXVIII. Alia hominis erga hominem officia versantur circa significationem mentis, quæ fit tum sermone sive articulatis sonis, tum figuris, literis, motibus digitorum et oculorum, gestibus, factis. Facultas distincte communicandi sensa animi maxime a bestiis segregat homines, arctissimis societatis vinculis inter se copulat. Quam singulare vero istuc in nos est beneficium conditoris, tam gravia eidem respondent officia, quæ multis modis violantur. Vix enim singuli, nedum conjunctim plures peccatum peccant, in quo sermocinandi munere non pessime abutuntur, ut merito *universitas iniquitatis dicta sit lingua, modicum quidem membrum, et magna exultat. Ecce quantus ignis quam magnam silvam incendit* (1). Sunt autem notiones non paucae ad hunc locum pertinentes:

(a) Inprimis segreganda est veritas logica a morali; illa in conformitate signorum cum re, hæc in conformitate signorum cum animi sensis sita est; atque huic opponitur *mendacium*, sive locutio deliberata contra mentem; idque vulgo triplicis generis statuunt, *perniciosum, officiosum, jocosum* (2).

(b) Actio externa *sincera* est, quæ cum cogitationibus consentit: contra *simulata* actio externa, vel *simulatio*, quæ ab illis dissentit. Omissio verborum, per quæ alteri significari quidquam potest, *reticentia* est: omissio aliorum signorum, quibus sensa mentis produntur, *dissimulatio*. *Simulatio* igitur actionem externam denotat, quæ ab animi sensis dissentit; *dissimulatio* autem occultatio est actionum externarum vel internarum sita in omissione signorum, quibus eadem judicari possent. *Prætextus*, vel obtentus est intentionis simulatio, per quam falsa intentio proditur.

(c) Qui alterum verbis aut factis inducit, ut pro vero habeat, quod verum non est, eundem *fallit*. Igitur et mendacio et simulatione, quæ est mendacium quoddam reale, homines falluntur. *Universe falsum veritatis immutatio est; ac si fit dolo malo in fraudem*

tertiū ; *crimen falsi* constituit ; sive in dicto , sive scripto , sive facto consistat.

(d) *Æquivoce* aut *ambigue* loqui idem est , ac verbis uti , quæ plures significatus ex usu communi habent. Est ambiguitatis genus non in verbis , sed factis et actionibus consistens , propterea , quod ambiguum sit , in quem finem actus tendat , ut siquis hostem aggressurus , vel expugnaturus urbem perinde agat , ac si fugeret. Cum quivis eundi ac redeundi , agendique hoc illudve jure gaudeat , idque diversos ob fines ; qui actionem in aliam partem accipit , ac debet , temeritati judicii sui ac imprudentiæ adscribere debet.

(e) A mendacio non differt *restrictio interna* sive *pure mentalis* , quæ est dictum ex se , et præsentibus adjunctis ad unum significatum determinatum , idque menti loquentis contrarium , etsi per aliquid sola mente retentum efficere possit sensum verum ; ut si , qui vitrum mox fregit , neget se fregisse , cogitans *anno superiore*. Ab hoc genere differt *restrictio realis* , seu externa , et sensibilis , sive locutio , ex qua mens loquentis non solis ex verbis , sed una ex adjunctis , aliisve externis signis et indiciis colligi potest. S. Athanasius interrogatus a satellitibus , qui ipsum non norant , quam longe abesset Athanasius , ipsum non longe abesse respondit.

(f) Denique huc referenda est notio *arcani* , quo denotatur id , quod ab aliis ignorari volumus , aut velle debemus.

(1) *Jacob. III. v. 5, 6.*

(2) Ex mente quorundam auctorum , maxime protestantium , a mendacio distinctum est falsiloquium in eo , quod quis deliberate quidem contra mentem loquatur ; at nempe tum , quando interrogans jus non habet exquirendi a me verum , nec aliunde inferatur alicui damnum. Alii falsiloquium tum certe licitum ducunt , quando obligationi satisfieri non posset , nisi moraliter falsum loquendo ; eoquod lex naturæ det jus ad ea , sine quibus naturali obligationi satisfieri nequit. Ecce novum exemplum versatilis illius principii , quo , toties invita natura utuntur dilucularii nostri ad naturale jus corrumpendum : jus ad finem dat jus ad media. *Conf. §. XIII. g. et §. XXIII. b.* Dicent fortassis , cum quivis jus habeat defendendæ famæ , citra ingens piaculum grave crimen confingi posse , atque alteri detrahenti impingi , quo minuatur ejus auctoritas ? *Conf. prop. 43 et 44. inter damnatas ab Innoc. P. XI.* Nunquid enim et hoc casu jus ad finem dat jus ad media ?

§. LXXXIX. Ut de moralitate falsiloqui et mendacii statui quidquam possit , de jure et obligatione *secreti* prius definiendum est. Cuivis igitur competit jus celandi ea , quæ quis novit , prudenti ex fine , ac si id juri alterius fortiori , qui vel legitime interrogat , vel per se rescire debet , cedere non cogitur. Sæpe enim prudentia , sæpe caritas , sæpe etiam justitia prohibet revelare veritatem , si ex ejus revelatione incommodum , aut

infamia , vel horum probabile periculum alteri immineat ; tum quidem ex pacto aperto vel tacito , ac generali obligatione nil faciendi , quod alterius juri repugnat , arcanum servandum est. Crescit obligatio sigilli naturalis :

(a) Siquid consilii petendi causa manifestatum est. Tum quidem in ipsa petitione consilii pactum tacitum intercedere omnes passim agnoscunt , idque generalis necessitas petendi ab aliis consilia , naturali , strictæque obligationi subjicit. Quanta in humana societate sequerentur incommoda , siquis arcanorum alterius conscius ea cuivis citra jus interroganti prodere teneretur ?

(b) Si cui arcanum per injuriam a se vel alio commissam intuit , nec causa publica in discrimen adducatur ; ut quando alienas literas quis aperuit , aut fraude ac vi secretum extorsit.

§. XC. *Omnis deliberata locutio contra mentem repugnat naturali juri* ; ut adeo inanis sit quoad moralitatem distinctio quorundam auctorum inter mendacium et falsiloquium ; cum vi notionis , sive ut ajunt , conceptu formali inter se conveniant , ac per accidens omnino sit , novumque peccatum contra justitiam , siquod damnum ex una locutione contra mentem oriatur ; ex alia non oriatur. Thesis probatur ex fine sermonis , cui quævis locutio contra mentem repugnat , et ex perfectionibus divinis , quibus eadem pariter repugnat. Finis est *proximus* sermonis , ut communicemus animi sensa : *remotus* in felicitate , ac securitate hominum consistit : utrique repugnat locutio contra mentem , quæ sit in finem directe contrarium , ut neque communicentur animi sensa , nec consultum sit felicitati et securitati hominum ; cum nemo securus esse posset , an non fallatur a loquente ; sicuti nunquam essemus certi de rebus fidei , si Deus posset mentiri. Dicunt quidem , si ex locutione damnum oritur audienti , tunc falsiloquium esse illicitum , nec falsiloquium debere dici , sed mendacium ; at enim , an damnum oriri possit , vel non oriri , in hac hypothesi judicare debet loquens , qui conditionem omnem audientis non habet perspectam , sibi pro arbitrio imaginari pos-

set, nihil audientis interesse, verum, an falsum dicatur. — Alterum est a divinis perfectionibus petitum argumentum: recta constitutio naturæ et societatis humanæ non pro arbitrio vel ingenio cujusque designari, sed ex conformitate cum divinis perfectionibus colligenda est; inde enim certo intelligi potest, quid naturæ humanæ ad similitudinem Dei conditæ conveniat, vel repugnet. Sic igitur ajo: homo ad similitudinem Dei conditus non potest sese et actiones suas deliberate difformes reddere divinis perfectionibus; secus non haberetur recta constitutio naturæ et societatis humanæ; atqui per quodvis falsiloquium et se et locutionem suam deliberate difformes redderet divinæ perfectioni, nempe veritati. Igitur patet, divinæ perfectioni repugnare quodvis falsiloquium. Ignorantia invincibilis hominum, amentia etc. sine dubio pariter abhorrent a divina perfectione; sed quatenus ab arbitrio hominum non pendent, censendæ sunt imperfectiones physicae, quæ ex limitatione cujusvis perfectionis creatæ proveniunt. At falsiloquium deliberatum est defectus in genere morum, quo homo divinæ veritati difformem se reddit. Sed audiendi sunt, qui aliter sentiunt; sic enim ajunt.

(a) Falsiloquium fit absque damno alterius: potest aliquando esse medium, quo alter felix, aut non infelix reddatur. R. 1. Falsiloquio positive intenditur error alterius, idque sufficiens damnum est, alterius intellectum studiose inducere in errorem, etsi aliud præterea damnum non sequeretur; quamquam satis damni in eo est, quod securitas humanæ societatis tolleretur falsiloquiis; quam plane sublatum iri ostendimus. 2. Non sunt facienda mala, ut eveniant bonâ; secus falsiloquium, si medium videretur felicitatis, etiam perjurio confirmari posset, et si omne illud continuo concessum est, quo aliquis felix aut non infelix redditur, quam multa concessa erunt naturæ repugnantia? quid de jure naturali sit, aut non sit, id non ex raribus et insolentibus casibus, sed ex communi naturæ et societatis humanæ constitutione desumi debet. Fieri etiam posset, ut directa innocentis occisio, perjurium, adulterium, duellum etc. valde proficua certis temporibus viderentur. 3. Denique aliud veritatis celandæ medium suppetit, nempe reticentia, fuga, restrictio externa, de qua mox infra.

(b) Urgente extrema necessitate etiam res aliena juste auferitur: iniquus aggressor a privato occiditur; cur falsiloquium non sit licitum? R. 1. an et perjurium urgente necessitate erit licitum, quo falsiloquium confirmetur? 2. Extrema necessitate pressus, aut aggressorem necans exercet jus a Deo et natura concessum pro illo tempore. At falsiloquium non est exercitium alicujus juris, sed loquela menti difformis, quæ posita etiam quavis necessitate non cessat esse menti, et divinis perfectionibus difformis.

(c) Revelare arcana, si reipublicæ salus exigit, non repugnat divinæ fidelitati: igitur nec veritati repugnat falsiloquium, si id exigat salus proximi. R. divinæ fidelitati repugnat illud, quod quis facit contra fidem a se datam: at revelare arcana, si reipublicæ salus exigit, non repugnat fidei a se datæ; cum pro tali hypothesi nec dederit fidem, nec omnino potuerit dare. Cæterum siquod arcanum in sacro conscientiæ tribunali innotuit, nullo obtentu publicæ salutis revelari id posse, exploratum est; quia non ut *judex scit* (confessarius) sed ut *Deus* (1).

(d) Cur ergo furtum, homicidium etc. aliquando non repugnat juri naturæ: contra deliberata locutio semper repugnat? R. 1. Idem de perjurio, aliisque pari modo quæri poterit. 2. Indicavi supra (2), investigandum esse, cum de objectis legis agitur, utrum respiciant tantum perfectionem divinam, an simul dominio aut juri Dei vel hominum subjecta sint; quo casu, qui dominio ac jure gaudet, de re illa sua voluntate disponere potest; uti fit, cum premente necessitate res aliena invaditur. At locutio contra mentem, cum relate ad Deum repugnet summæ veritati, non potest censi tanquam subjectum quidpiam divino dominio. At si falsiloquium relate ad Deum repugnat divinæ perfectioni, ac intrinsece malum est; quomodo relate ad hominem non repugnabit divinæ perfectioni, nec erit intrinsece malum, sed aliquando etiam moraliter bonum? dicunt fortassis; quia divina veracitas dumtaxat a perfectissimo Deo excludit falsiloquium, non ab hominibus. R. Utique Deus vi perfectionis falsum dicere non potest, nec dicet unquam; homo dicet abusu facultatis loquendi, sed contra naturale jus; quia perfectiones divinæ sunt veluti norma, ad quam recta constitutio naturæ et societatis humanæ exigenda est.

(e) Per falsiloquium non intenditur alterius deceptio, sed ejus commodum et salus. R. Velle deliberate contra mentem loqui, et non velle audientis deceptionem, duo sunt, quæ inter se plane pugnant, uti velle causam, et non velle effectum, quem quis necessario connexum videt, et propter quem causam vult. Cur enim deliberato falsum profert, nisi ut audiens falsum credat?

(f) Non pauca falsiloquii exempla in S. Scriptura extant. R. cum S. Augustino (3): hæc quando in Scripturis sanctis legimus, non ideo, quia facta credimus, etiam facienda credamus, ne violemus præcepta, dum passim sectamur exempla... Unde con-

stat, quod non omnia, quæ a sanctis vel justis viris legimus facta, transferre debemus in mores, sed etiam hinc discere, quam late pateat, et ad quos usque perveniat, quod Apostolus ait: « Fratres, etsi præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spiritales estis, instruite hujusmodi in spiritu lenitatis; intendens teipsum, ne et tu tenteris (4). » Extant loca Scripturæ minime obscura, quibus generatim quodvis mendacium reprobatur; os, quod mentitur, inquit Sapiens, occidit animam (5). Sanctis Ecclesiæ patribus, siquæ re parum disquisita falsiloquio favere videantur, opponimus S. Augustinum, qui ex instituto de hac re scripsit, aliosque doctores orthodoxos.

(1) C. Si Sacerdos. 2. de officio judicis. — (2) §. XVI. a.

(3) L. contra mendacium. C. IX. — (4) Gal. VI. v. 1.

(5) Sap. I. v. 11. Hoc divinum effatum S. Andrea Avellinum ab agendis causis forensibus absternit.

§. XCI. Verbis ambiguis, seu æquivocatione sensibili, ut ajunt, aut restrictione externa uti nonnunquam licet justa ex causa; eo ipso enim, quod ab homine acuto vel ambiguitas vel rectus sensus, si animum adverteret, deprehendi posset, non intenditur, sed ex justa causa duntaxat permittitur error, in quem illabitur, eumque suæ fatuitati vel imprudentiæ adscribere debet, cum sine jure, vel contra jus de re certior fieri vult. Enimvero, ut supra est dictum, nec prudentia, nec caritas, nec justitia quovis casu permittunt, ut veritas reveletur; nec etiam contra mentem loqui ullo casu est licitum: sola denique reticentia sæpe ardorem interrogantium auget, et diligentiam perquirendi acuit; cur igitur nefas sit, apta via eludere hominum curiositatem, sicque juri vel obligationi suæ consulere? neque tum intenditur audientis error, sed ut dixi, permittitur (1); quemadmodum solitæ belliducum artes, ac stratagemata, quorum vis ac significatio tum ipsa re, tum usu inter pugnantem recepto ambigua est, juste adhibentur, ac genus belli mitissimum censentur, præ cruentis præliis expetendum. Sunt tamen in istiusmodi æquivocatione, ne prava sit, adhibendæ cautiones:

(a) Non licet eadem passim uti ac temere, nec sine justa causa, ob ipsum deceptionis periculum, quam cum impedire potes, per-

mittere non debes, nisi ut malum evites ipse, aut bonum quodpiam consequaris. Ipsa æquivocationum frequentia, cum quivis ambiguitate sermonis se ludi suspicari posset, humanam societatem perturbaret.

(b) Quo magis verba, etsi ambigua sint, a communi usu recedunt, sensusque verus difficilius deprehendi potest, eo majori causa opus est, ut iisdem licite utaris.

(c) Multo etiam minus licitum est, errorem veræ fidei oppositum, aut divino honori, ac legi adversum profiteri adhibita locutione ambigua. In his enim aperta ac simplex veritas elucere debet.

(d) Similiter sentiendum est de pactis, fœderibus, causis justitiæ, vel eo casu, quo paterfamilias vel prælatus de re ad gubernationem domus, aut subditorum, vel denique judex servato ordine in legitimo judicio interrogat. Vix excusari potest, quod Samuel Coccejus scribit: *Sermo res mea est, et locutio ad actiones humanas pertinet; quilibet autem actionum suarum dominus est, ac de suis actionibus pro libitu disponere potest. Hinc nemo jus in meas actiones, et in meum sermonem arrogare sibi potest.* Hæc quidem in eundem sensum recidunt, quem exhibent verba Psalmi, quo corrupti illius, ac nostri etiam seculi mores describuntur: *Labia nostra a nobis sunt. Quis noster Dominus est (2)?* Dubium non est, quin huic dominio, seu potius loquendi aut tacendi libertati sæpenumero aliorum jus tum perfectum, tum imperfectum obstet, quo verum ex me cognoscere debent.

(1) Exemplum istiusmodi restrictionis ex veteribus JCtis adfert Mynsingerus *centuria VI. observationum obs. 6.* Quodsi revera mutuum reddiderim, possum etiam juramento adfirmare, me nihil a te habuisse. Quilibet enim prudens facile intelligit, id dici de mutuo, ad quod restituendum nunc teneat, de quo etiam ego petitionem auctoris intelligo. Unde nihil loquor contra mentem meam: proinde nec mendacium, nec falsitas subest. Si alter decipiatur, suæ imprudentiæ adscribat, necesse est. In hanc sententiam etiam vir celeberrimus Schrodtius in *Syst. Juris Gentium P. III. C. III. §. 14.* scripsit, « Nulla injustitia laborare adversus hostem simulationes, dissimulationes, verba ambigua, et, uti vocant, stratagemata; cum prudentiæ et pietatis quoque laudem mereatur, consilio potius, quam vi parasse victoriam. » Similiter Pufendorfius de *J. N. et G. l. IV. C. I. §. 12.* in hunc modum sentit: « Neque, si jure meo utar, semper teneor evitare, ne alter in falsam opinionem, cetera innoxiam incidat... Circa exemplum *Luc. XXIV. v. 18.* res plana est. Nam talem gestum præ se ferre, in cujusvis est arbitrio; et nihil frequentius in vita communi, quam discessum simulare, ut constet, gratine simul hospites futuri, an minus. Nam ni enixe rogemur, serio nobis est propositum, abire... Quin autem hostis, cui aperte utique licet nocere, adhibitis simulationibus circa fugam, usum vestium, insignium, velorum, armorum circumveniri recte possit, itidem dubium non habet. » Idem (Grotius *L. III. C. I. §. 8.*) mendacii notam non semper contrahi existimat, si utamur voce aut locutione ambigua, cui plures uno sint significatus vel ex usu vulgi, vel ex aliqua figura, aut schemate non inusitato; modo animi nostri conceptus congruat uni istarum significationum, etiamsi putetur is, qui audit, in aliam partem accepturus... Id autem omni vitio caret, ambiguitate, aut obscure loqui ad eum, quem informare, aut ejus profectus explorare vis; si hic finis magis isthoc modo, quam per apertum sermonem queat obti-

» neri. Quo spectat exemplum VI. v. 5. Sic et cui animi mei sensa omnino indicare non tenebar, ubi silentio defungi non licet, nihil prohibet, quo minus falsam opinionem pro simplici ignorantia propinem, si præter errorem istum nullum aliud consequitur damnum, quo ipse indignus est. Sic nemo reprehenderit Athanasium, ex quo, cum quæreret, qui ad ipsum persequendum missus erat, quantum inde abesset Athanasius; hic respondit, eum non longe abesse. Theodoret. *hist. eccl. L. III. c. 8.* » Hactenus Puffendorf. l. c. Opinionem eorum, qui verbum quoddam sermoni intextum v. g. Non materialiter posse sumi, eumque esse modum restrictionis externæ putant, acriter ut solet, refutat Daniel Concina tom. 3. in *Decalog. l. 5. diss. 3. c. 10. seq.*
(2) *Psalm. XI. v. 5.*

CAPUT XIII.

*Specialia officia hominis erga hominem determinat
tristis favor necessitatis.*

ARGUMENTUM.

XCH. Notio et favor necessitatis.	C. Moderamen inculpatæ tutelæ.
XCIH. Qualitas ejusdem ac gradus.	CI. Justitia cruentæ defensionis.
XCIV. Inde fit duplex quæstio: facti et juris.	CII. Quatenus pertineat.
XCV. Spectandus necessitatis gradus, facultas succurrendi et modus.	CIII. Defensio membrorum, libertatis, pudicitiae.
XCVI. Regulæ.	CIV. Defensio fortunarum.
XCVII. Jura necessitatis sunt strictæ interpretationis.	CV. Defensio nominis et honoris.
XCVIII. Necessitas non reducit communionem honorum.	CVI. Duelli notio; et variae species.
XCIX. Necessitas ex conflictu vitæ propriæ et aliorum.	CVII. Duellum non habet rationem defensionis.
	CVIII. Repugnat Juri Nat.

§. XCII.

NCESSITAS hoc loco est status hominis, quo is subsidiis vitæ destitutus, aut præsentis periculo amittendæ salutis, vitæ, membrorum, pudicitiae, honoris, fortunarum implicatus intelligitur. *Magnum humanæ infelicitatis patrociniū, inquit Seneca, necessitas est* (1), idque triplici ex causa:

(a) Necessitas, quæ alium premit, aliis obligationem succurrendi, ejusque levandæ imponit, præcipiente natura.

(b) Eadem ab obligatione legis sæpe eximit, quem premit, quemque lex obligaret, si abesset necessitas.

(c) Speciatim contra injustum aggressorem, a quo ipsa provenit, jus dat agendi, quod necessitate absente non esset, nisi injuria; qui quidem casus etsi ad priorem pertineat, tamen cum latius pateat, singulatim considerandus est.

(1) *L. IV. controvers. 27.*

§. XCIII. Inprimis *qualitas* necessitatis, dein *gradus* considerari debet; uti enim homo spectata analysi naturæ multiplex animal est, ut Cicero inquit, ita multiplici subsidio egere potest, et multiplici periculo conflictari. Quæ jacturam æternæ salutis attingit necessitas, *spiritualis* dicitur, eaque *extrema*, quæ hominem in periculum proximum amittendæ salutis, aut mortaliter peccandi conjicit; *gravis*, quæ salutem, et fugam mortalis peccati valde difficilem reddit; denique *communis*, in qua versantur, qui in statu noxæ gravis degunt. Necessitas, quæ vitam, membra, fortunas etc. respicit, et *corporalis* dicitur, suos pariter gradus habet, distinctius explicandos.

(a) Necessitas corporalis *extrema* est, qua homini incumbit periculum amittendæ vitæ, aut membri cujusdam principalis, usus rationis, aut periculum morbi insanabilis, ita, ut in promptu non habeat, quo id periculum evadat. Neque vero, ut necessitas extrema censeatur, articulus mortis expectandus est, quo frustraneum esset auxilium, et inanis obligatio succurrendi.

(b) *Necessitas gravis* est, quæ periculum gravis calamitatis adfert, unde vita magnopere molesta redditur, spectato etiam priore statu hominis ea necessitate nunc conflictantis. Hujusmodi calamitas censetur dura captivitas, diuturnus aut infamis carcer, gravis fortunarum aut status jactura; uti cum quis vitæ commodis assuefactus victitare aqua et oleribus cogitur, aut vir nobilis famulari, civis honestus mendicare præ inopia. Hoc etiam necessitatis genus suos gradus habet, atque *urgens et quasi extrema* necessitas dicitur, quæ ab extrema parum abest.

(c) *Necessitas communis* censetur, quæ incommoda adfert circa res ad vitæ statusque conservationem necessarias, quin spectata hominis conditione eadem laborantis vitam nimis molestam efficiat miseramque. In hoc genere censentur pauperes, quos vocant, triviales, operarii et istiusmodi; quamquam qui occulte et cum pudore mendicant, in miserabili sæpe, nec vulgari necessitate hæreant (1).